

Отже, я вважаю, що я маю право на свободу думки, і це право в Україні є реальним та юридично захищеним. Конституція України визначає його зміст і межі, Кримінальний кодекс України опосередковано охороняє його від посягань, а Конституційний Суд України підтверджує, що свобода думки та слова належить до основоположних конституційних гарантій. Разом із тим ця свобода не є абсолютно безмежною у сфері зовнішнього вираження, оскільки закон може встановлювати чітко визначені обмеження. Але саме така модель і свідчить про правову «зрілість» інституту: людина вільна думати самостійно, а держава зобов'язана не втручатися в цей внутрішній процес і водночас забезпечувати захист, коли цю свободу порушують.

Ярова Р. О.

Державний торговельно-економічний університет

redrus.jarova19@gmail.com

м. Київ

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ВІДШКОДУВАННЯ ЗРУЙНОВАНОГО МАЙНА ВНАСЛІДОК ВІЙНИ?

У 2026 році, говорячи про «актуальність» компенсації за втрачене майно, ми звертаємося не до юридичних дефініцій чи офіційних документів, а до життєвих викликів існування для мільйонів українців. Війна змінила значення слова «дім» із чогось звичного та надійного в неспокійний спогад. Нині це не лише юридична проблема, а й болючий шрам, що проходить через кожену область країни. Сьогодні право на житло стало не просто статтею в Конституції, а постійною боротьбою за справедливість. Без чіткої системи компенсації ми ризикуємо залишити за собою «втрачене покоління», яке просто не знає, куди повернутися. Питання відновлення – це не лише питання фізичної реставрації зруйнованих будівель, а й здатність держави повернути своїм громадянам відчуття безпеки та причетності до своєї землі. Те, як ми вирішимо питання відшкодування зараз, визначить, чи люди залишаться вірними майбутньому своєї країни, або ж шукатимуть кращої долі за її межами. Це виклик, що перевіряє життєздатність нашої держави і її здатність захищати своїх громадян навіть у найскладніші часи. Коли намагаєшся усвідомити глибину руйнувань в Україні, числа здаються нереальними. Мова йде не просто про зруйновані будинки, а про цілі міста, які перетворилися на примарні руїни, наче стерті з мапи світу. Загальна площа знищених і пошкоджених житлових будівель давно перевершила розміри деяких європейських країн. Мільйони квадратних метрів, що колись вібрували життям, тепер перетворилися на купи уламків. Однак масштаби трагедії не вимірюються лише площею руйнувань. Втрати охоплюють унікальне розмаїття: сучасні багатоповерхові будинки в Бучі та Ірпені, старі сільські хати Херсонщини, що опинилися під водою після підриву Каховської ГЕС, дачі, фермерські господарства, торговельні центри. Кожна зруйнована споруда – це чиєсь життя, вкладене у стіни, роки праці й надій, знищені в одну мить. Найстрашніше, що ці руйнування не припиняються. Поки одна область підраховує наслідки невимовних втрат, в іншій вже виникають нові лиха, створюючи безперервний тягар для держави.

Відбудова – це лише частина завдання. Ще важче – знайти спосіб оперативно протидіяти постійним втратам. Необхідність системного підходу і переосмислення самої концепції захисту житла набуває критичного значення. Лише вдумайтесь: масштаби знищення житла в Україні наразі перевищили руйнування, яких зазнала Велика Британія під час Другої світової війни. Перед нами – небачений раніше фронт боротьби та відновлення. Я вважаю, що можна впевнено сказати, що право на компенсацію за зруйноване майно в Україні сьогодні перетворилося з простої юридичної норми на важливу складову державної стратегії підтримки громадян. Однак слід усвідомлювати, що реалізація цього права – це не швидкий чи простий процес, а багатогранний та непростий шлях. Він вимагає ретельної координації між різними учасниками: від місцевих комісій, які займаються документуванням пошкоджень, до міжнародних партнерів, що забезпечують фінансування відповідних фондів. Цей механізм охоплює всі аспекти – від введення інформації у додаток до видачі житлового сертифіката – і кожен його етап повинен бути юридично бездоганним для гарантування справедливості кожній постраждалій особі.

В основі нашого права на компенсацію лежить фундаментальний принцип цивільного права – відновлення стану, який існував до порушення. Говорячи простіше, якщо хтось зруйнував ваше майно, навіть якщо це держава-агресор, закон вимагає повного покриття збитків. Це не акт благодійності чи соціальної допомоги потребуючим, а чітке юридичне зобов'язання забезпечити справедливість. У межах цивільного права це означає, що компенсація повинна включати не лише витрати на відновлення житла, тобто на матеріали, таких як цегла чи бетон, але й реальну ринкову вартість втраченого майна. В сучасних умовах України цей принцип діє через систему розрахунку компенсацій, яка враховує географічне розташування, тип забудови та площу втраченого житла. Держава прагне гарантувати, що людина, яка втратила квартиру в Харкові чи Чернігові, отримає ресурси, достатні для придбання аналогічного за характеристиками житла. Це є практичним втіленням принципу повного відшкодування: держава не просто визнає факт руйнування, а прагне юридично нейтралізувати матеріальні втрати, які війна накладає на конкретну людину.

У цій ситуації держава виступає не лише як розподільник фінансів, а й як ключовий гарант права власності. Відповідно до Конституції, захист власності є одним із найважливіших обов'язків держави перед громадянами. Коли ворог нищить наші домівки, держава бере на себе відповідальність захищати громадян двома основними шляхами: створює внутрішні механізми компенсації, зокрема сертифікати «Відновлення», які дозволяють реалізувати право людини на компенсацію, та діє як представник громадян на міжнародній арені, домагаючись репарацій від агресора. Громадяни, подаючи заявки, здійснюють своє право на компенсацію, документально фіксують завдану шкоду, надають докази руйнування та отримують права на відшкодування чи сертифікат для відновлення житла. В Україні цей механізм регулюється також спеціальним законодавством. Це є підтвердженням невід'ємного права людини володіти, користуватися і розпоряджатися своїм майном. У воєнний час держава фактично виступає в ролі останньої надії – своєрідного «страхового агента», який покликаний допомогти повернути людині втрачене право власності та компенсувати шкоду, завдану агресією.

Сьогодні роль держави як гаранта власності проявляється також у процесах відновлення юридично закріплених прав на майно. Завдяки інтеграції баз даних бюро технічної інвентаризації (БТІ) з електронними реєстрами навіть за відсутності паперових документів можна підтвердити і реалізувати право власності. Реєстр пошкодженого і знищеного майна надає можливість офіційно зафіксувати втрати, що гарантує їх врахування на державному рівні і запобігає перетворенню трагедій окремих людей на байдужу статистику. Держава виступає своєрідним містком між зруйнованим минулим і відновленим майбутнім. На практиці впровадження цивільно-правових гарантій зіштовхується з труднощами. Основна – бюрократичні перепони у підтвердженні права власності. Якщо дані про нерухомість не оновлені в Державному реєстрі речових прав після 2013 року або документи втрачені, власник опиняється в юридичній невизначеності й вимушений проходити тривалі судові процедури. Для відшкодування збитків потрібно довести пошкодження майна, що підтверджується Актом обстеження місцевою комісією. У зонах бойових дій або на окупованих територіях отримати цей документ часто неможливо, що відкладає доступ до правосуддя. Окрім внутрішніх компенсацій, передбачено стягнення збитків із країни-агресора. Українські суди ухвалюють рішення про виплати від РФ, однак їхнє виконання ускладнюється відсутністю міжнародного механізму для перетворення заморожених активів у реальні компенсації. Реалізація права на відшкодування зруйнованого майна – це не лише фінансове питання, а й перевірка ефективності правової системи. Бюрократія та складнощі з доказами свідчать про необхідність адаптації цивільно-правових механізмів до умов війни. Цифровізація через «Дію» частково спрощує процес, але все ще потребує вдосконалення щодо роботи з архівами. Справедливість стане реальністю, коли процедури стануть автоматизованими, а агресор нестиме реальну фінансову відповідальність перед постраждалими.

У цивільному праві діє принцип: кожна сторона повинна довести обставини, на які посилається. Проте під час війни часто неможливо зафіксувати пошкодження майна через обстріли чи окупацію. Судова практика ще розвивається, і виникає питання: як оцінити збитки, якщо документи знищено разом із будинком? Держава вводить «Дію» та Реєстр збитків, але суд усе одно вимагає технічних звітів і актів обстеження, що додає бюрократичного навантаження людям у складній ситуації. У цивільному праві майно є об'єктом власності, але для людини воно символізує безпеку та плоди її роботи. Втрата дому спричиняє соціальну ізоляцію: зникають соціальні зв'язки, робота й стабільність. Це не лише відсутність житла, а порушення життєвого укладу. Без будинку під загрозою опиняється право на гідне життя, що перетворює особисту проблему на суспільну кризу. Ефективна компенсація – ключовий тест для правової системи України. Визнання втрат і реальна допомога громадянам через сертифікати «Відновлення» чи прямі виплати формують новий рівень суспільного договору. Відшкодування – це не тільки фінансова підтримка, а й прояв справедливості. Без захисту права власності неможливо повернути людей з-за кордону чи забезпечити інвестиційну привабливість. Абсолютне право на компенсацію за рахунок держави-агресора залежить від механізмів міжнародного вилучення активів РФ.

Аналіз сучасного цивільного права в Україні показує, що право на компенсацію за зруйноване майно є важливою складовою захисту прав людини. Проте шлях від закону до реальної компенсації залишається складним і потребує вдосконалення: скорочення бюрократії, цифровізація оцінки збитків та зрозумілі алгоритми допомоги людям, які втратили документи. Лише прозорі та оперативні процедури перетворюють формальне право на реальний інструмент підтримки. Уже помітні позитивні зрушення: державні програми компенсації та робота над міжнародним Реєстром збитків дають надію, що кожен зруйнований будинок буде відбудований, а родини знову знайдуть своє житло. Відновлення майна – тривалий процес, але він є ключовим елементом нашої перемоги. Збереження непорушності права власності стане основою для вільного, справедливого майбутнього України, де людська гідність і права залишаються непорушними.

Яхимович Є.М.

Державний університет «Житомирська політехніка»

p13_yayem@student.ztu.edu.ua

м. Житомир

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВІЙНОЮ?

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну, що розпочалося 24 лютого 2022 року, спричинило безпрецедентні руйнування: знищено тисячі будинків, зруйновано інфраструктуру, мільйони людей були змушені залишити свої домівки. У кожній постраждалої людини неминуче постає питання: чи маю я право вимагати відшкодування завданої мені шкоди? Відповідь, на мою думку, однозначна - так, маєте. Але реалізація цього права у воєнний час є набагато складнішою, ніж у мирний, і потребує розуміння як національного законодавства, так і міжнародних механізмів захисту.

Насамперед варто з'ясувати правову основу цього права. Відповідно до ч. 1 ст. 1166 Цивільного кодексу України, майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Таким чином, принцип генерального делікту - заборона завдавати шкоду майну або особі іншого - є фундаментальним у цивільному праві й поширюється на будь-яких заподіювачів шкоди, включаючи державу-агресора.

Разом з тим дослідники звертають увагу на важливе термінологічне розмежування, яке безпосередньо впливає на механізм захисту. Поняття «компенсація» також включає певні елементи винагороди, а обсяг поняття «шкода» є ширшим, ніж обсяг поняття «збиток», яке стосується лише компенсації шляхом розрахунку грошового еквівалента фактичних збитків або втраченої вигоди. Я вважаю це розмежування надзвичайно важливим: воно означає, що постраждала особа має право не лише на суто матеріальне відшкодування конкретних збитків, а й на компенсацію моральної шкоди - страждань, психологічних травм, пережитих через агресію.